

ДЕЯКІ ПРІОРИТЕТНІ РОЗРОБКИ Й ДОСЯГНЕННЯ СПІВРОБІТНИКІВ КАФЕДРИ ГЕОДЕЗІЇ ТА КАРТОГРАФІЇ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Найдавніші традиції викладання та вагомі результати наукових досліджень у Київському університеті мають такі дисципліни як геодезія та математична картографія, які було включено до учбових планів кафедри астрономії та геодезії, заснованій в 1838 р. на фізико-математичному відділенні філософського факультету Імператорського Київського університету Св. Володимира (тодішня назва Київського національного університету імені Тараса Шевченка).

Першими викладачами геодезії були учні й послідовники так званої пулковської наукової школи В.Я. Струве – професори **В.Ф. Федоров** (1802-1855 рр.) та **А.П. Шидловський** (1818-1892 рр.). У доробку останнього – посібник зі сферичної астрономії. Експедиційні дослідження 1847-1848 рр. були пов'язані із проектом «Дуга Струве», під час якого А.П. Шидловським особисто було визначено 30 астрономо-геодезичних пунктів у Харківській губернії та довготи Новгород, Москви, Рязані, Тули та ін. Можна пишатися досягненнями вченого у зв'язку із сучасним відлунням його досліджень, а саме: за результатами проведення робіт та на підставі наданих матеріалів на 29-й сесії Комітету всесвітньої спадщини (15 липня 2005 р., м. Дурбан, ПАР) транскордонний об'єкт «Геодезична дуга Струве» (пролягає територіями Норвегії, Швеції, Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, Росії, Білорусі, України, Молдови) було внесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як об'єкт культури виняткової універсальної цінності.

В.Ф. Федоров був першим директором заснованої в 1845 р. астрономічної обсерваторії Київського університету.

В 1869 р. на кафедрі астрономії та геодезії працював професор Московського університету (з 1890 р. директор Пулковської обсерваторії), автор теорії кометних форм

Ф.О. Бредіхін (1831-1904 рр.). За його керівництва на території України вперше було створено 10 гравіметричних пунктів.

В 1902 р. з Харківського університету перейшов професор **Д.О. Граве** (1863-1939 рр.), засновник київської математичної школи. Він зробив великий внесок у розробку основних питань математичної теорії побудови географічних карт.

Перший лекційний курс картографії з 1894 р. викладав астроном і геодезист **Р.П. Фогель** (1859-1919 рр.).

Традиції тематичного та комплексного атласного картографування України започаткували протягом сер. XIX – поч. XX ст. професори різних кафедр Київського університету, яким належать певні пріоритети й досягнення у наступних напрямках тематичного картографування: геологічному (**феофілактівська** наукова школа); кліматичному (**П.І. Броунов, Б.І. Срезневський**); біогеографічному (**Р.Е. Траутфеттер, І. Г. Борщов**); зоогеографічному (**О.Ф. Міддендорф**).

Слід зазначити, що завдяки успадкуванню і розвитку відповідних традицій, станом на 1970 р. за деякими видами картографування (грунтів, геологічне) Україна посіла провідне місце у СРСР, так само як і кафедра геодезії та картографії Київського університету.

Професор, доктор геологічних наук **Петро Кирилович Нечипоренко** – у 1933-1937 рр. перший завідувач кафедри геодезії (тоді вона мала саме таку назву) на геолого-географічному факультеті Київського університету.

Започаткував систематичні дослідження з питань фізики Землі в Полтавській гравіметричній обсерваторії, заснованій у 1926 р.

Професор, кандидат технічних наук **Андрій Семенович Харченко** (завідувач кафедри геодезії та картографії протягом 1954-1980 рр., професор кафедри до 1984 р.). Разом із А.П. Золовським є засновником наукової школи тематичного та комплексного атласного картографування України. Ініціатор, організатор проведення чотирьох республіканських наукових конференцій, присвячених тематичному та комплексному атласному картографуванню України, створенню Національного атласу. Відповідальний секретар низки збірників наукових праць, голова та член редакційних рад фахових журналів: «Геодезия, картография и аэрофотосъемка», «Вісник Київського університету. Географія».

Один із засновників Сектору географії АН УРСР (з 1991 р. – Інституту географії НАН України).

Головний редактор наступних картографічних творів, які вперше з'явилися в Україні: Географія Київської області. Атлас (1962); Атлас природних умовий и естественных ресурсов Украинской ССР (1978); Атлас Київської області (1980, 1985). Атлас природних умовий и естественных ресурсов Украинской ССР Академія наук УРСР висунула на здобуття Державної премії СРСР (1980).

Заснування А.С. Харченком у 1957 році НДЛ спеціального картографування (початкова назва – учбова науково-дослідна група) започаткувало наукову діяльність на кафедрі.

Також вважається засновником київської наукової школи історії картографії України (В.П. Павлова, Р.І. Сосса, С.Б. Хведченя, В.О. Шевченко).

В одному з сучасних досліджень з історії географії (Чернюх, 2004 р.) професора А.С. Харченка визнано видатним картографом XX ст., який працював у галузевому і комплексно-територіальному (регіональному) конструктивно-географічному напрямках раціонального природокористування.

Засновник науково-педагогічної школи (В.П. Павлова, А.П. Божок, Л.Є. Осауленко, Б.П. Сергієнко та інші). Декан географічного факультету в 1959-1960 рр.

Ініціатор співпраці кафедри геодезії та картографії з Головною астрономічною обсерваторією АН УРСР в галузі картографування Місяця.

Науковий керівник 10-х кандидатів наук.

«Отличник геодезии и картографии» (1943 р.)

Почесний член Географічного товариства СРСР (1975 р.). Нагороджений Почесними грамотами Президії ГТ СРСР «За большие заслуги перед советской географией и Географическим обществом СССР» від 5 листопада 1977 р. та від 31 жовтня 1978 р.

«Харченко Андрей Семенович занесен в Книгу Почета Киевского ордена Ленина государственного университета им. Т.Г. Шевченко» (Свідоцтво від 16 грудня 1982 р.).

Професор, доктор технічних наук **Віктор Михайлович Сердюков** (працював на кафедрі з 1976 р. по 1991 р.). Завідувач кафедри геодезії та картографії протягом 1980-1991 рр. Засновник та лідер наукової школи інженерної геодезії та фотограмметрії (Григоренко А.Г., Патиченко Г.О., Білоус В.В., Ткаченко А.Г.). Підготував 4-х кандидатів наук.

Професор, кандидат географічних наук **Анатолій Миколайович Молочко** (завідувач кафедри геодезії та картографії з 1995 р.). У 1971 р. занесений до Книги кращих випускників Київського університету. З 1999 р. – заступник декана географічного факультету з навчальної роботи. Член редакційних колегій фахових видань «Вісник геодезії та картографії» і «Картографія та вища школа». У 1993 р. – представник України під час офіційного включення її до складу Міжнародної картографічної асоціації (ІСА) (м. Кельн, Німеччина).

Професор, доктор географічних наук **Андрій Петрович Золовський** працював на кафедрі впродовж 1952-1971 рр., викладав до 1977 р.. Разом із А.С. Харченком є засновником наукової школи тематичного та комплексного атласного картографування України, яка має нині потужні осередки в Інституті географії НАН України (Л.Г. Руденко), ДНВП «Картографія» (Р.І. Сосса), ТОВ «Мапа» (Ю.І. Лоза).

В 1969 р. захистив першу в Україні за спеціальністю «картографія» докторську дисертацію.

Андрій Петрович підготував 15 кандидатів та 4 докторів наук (В.А. Барановський, Г.О. Пархоменко, В.А. Поповкін, В.О. Шевченко).

Був членом редколегій журналів «Вісник Київського університету. Серія географії» та «Вісник геодезії та картографії».

В 1970-1977 рр. – керівник Сектора географії Інститута геофізики ім. С.І. Субботіна АН УРСР (нині – Інститут географії НАНУ). Разом із Л.Г. Руденком став науковим керівником і фундатором нової наукової школи: «Картографічні дослідження природи, населення та господарства, еколого-географічних проблем та ситуацій».

З 1980 р. – почесний член Географічного товариства СРСР, нагороджений його дипломом «За выдающиеся научные труды в области географических наук» (1982 р.). Про визнання авторитета вченого свідчить обрання його членом Міжнародної картографічної асоціації (ІСА) та Національного комітету картографів СРСР, членом-кореспондентом Комісії національних атласів Міжнародного Географічного Союзу США.

Про один з епізодів воєнної молодості Андрія Петровича йдеться у документальній повісті В. Мінакова «Гнівне небо Тавриди», яка вийшла в 1990 р. у збірці «Пам'ять».

Професор, доктор географічних наук **Віктор Олексійович Шевченко** (на кафедрі – з 1995 р.). Завідувач науково-дослідної лабораторії картографії та геоінформатики. У 1989 р. за власною методикою вперше визначив Географічний центр України (смт Добровеличківка, Кіровоградська область). Підготував 6 кандидатів наук. Представник України в Комісії з теоретичної картографії Міжнародної картографічної асоціації (ІСА). Засновник фахового видання «Картографія та вища школа». Нагороджений золотою медаллю Виставки досягнень народного господарства СРСР, дипломом Географічного товариства СРСР «За выдающиеся труды в области географических наук» (1989), відзнакою «Золотий компас» Московської Міжнародної Академії дитячо-юнацького туризму та краєзнавства (2004), «Відмінник освіти» (2008). Почесний громадянин смт Добровеличківка. Автор найбільшої кількості (у порівнянні з іншими співробітниками

кафедри) опублікованих творів – 411, у тому числі 13 монографій, 9 методичних посібників та підручник.

Доктор географічних наук **Ростислав Іванович Сосса** (на кафедрі – з 2008 р.). Директор ДНВП «Картографія» з 1994 р. У 2005 р. призначений головою Державної служби геодезії, картографії та кадастру. Представник України в Комісії з теоретичної картографії Міжнародної картографічної асоціації (ІСА). Головний редактор фахового видання «Вісник геодезії та картографії». Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2003).

Доцент, кандидат технічних наук **Валентин Дмитрович Барановський** (на кафедрі працює з 1976 р.) – автор обчислення Географічного центру України (с. Мар'янівка Черкаської області, версія 2003 р.). Член редакційної колегії фахового видання «Вісник геодезії та картографії».

Доцент, кандидат географічних наук **Костянтин Іванович Дрич** (працював на кафедрі у 1970-1996 рр.) – розробник кібернетичного напрямку картосеміотики [Володченко, 2005], започаткував наукові зв'язки кафедри з Дрезденським технічним університетом.

Доцент, кандидат технічних наук **Микола Іванович Лебідь** (працював на кафедрі у 1964-1968 рр.) – впродовж 1954-1956 рр. був Радником посла СРСР з топографічних, астрономічних і аерофотознімальних робіт в Китайській Народній республіці.

Доцент, кандидат технічних наук **Володимир Васильович Пастух** (працював на кафедрі протягом 1976-2007 рр.). Проректор Київського університету з учбової роботи (1977-1983 рр.). Завідувач НДІ геодезії, картографії та фотограмметрії (1983-1990 рр.). «Заслужений геодезист» (2006 р.).

Доцент, кандидат географічних наук **Герман Олексійович Первухін** (працював на кафедрі у 1977-1989 рр.). Упродовж 1968-1977 рр. – директор фабрики №1 ГУГК при Раді Міністрів СРСР (нині ДНВП «Картографія»).

Доцент, кандидат географічних наук **Борис Петрович Сергієнко** (працює на кафедрі з 1966 р.). За направленням Міністерства вищої та спеціальної освіти СРСР упродовж 1987-1989 рр. викладав в університеті імені А. Нетто в Республіці Ангола. За цей час опублікував три підручники з геодезії, топографії та картографії португальською мовою.

Доцент, кандидат географічних наук **Валентин Михайлович Чернін** (працював на кафедрі у 1969-1977 рр.). Заступник декана географічного факультету з заочного навчання. Був науковим керівником низки госпдоговірних науково-дослідних робіт, кошти від яких спрямував на створення найпершого в Київському університеті студентського залу персональної обчислювальної техніки.

Асистент, кандидат географічних наук **Віталій Іванович Остроух** (на кафедрі з 2001 р.). Картографічні твори Віталія Івановича відзначені дипломами та призами на міжнародних картографічних виставках.

Асистент **Вячеслав Федорович Северинов** (працював на кафедрі в 1991-2006 рр.). Був відповідальним редактором наступних оригінальних творів: першого в СРСР – «Крым. Атлас туриста» (1985, 1986, 1987); «Азово-Черноморское побережье СССР. Атлас туриста» (1989); першого в Україні обласного шкільно-краєзнавчого «Атлас Киевской области» (1980, 1985). За ці досягнення в 1987 р. В.Ф. Северинов був визнаний кращим редактором галузі. Автор 11 раціоналізаторських винаходів та пропозицій в галузі картографічного виробництва.

Підсумовуючи вищезгадане, слід зазначити високий якісний науковий потенціал кафедри, вірність традиціям і погляд у майбутнє. Період 1946-1980 рр. знаменує, з одного боку, етап формування наукової школи професорів А.С. Харченка-А.П. Золоського, а з іншого, такий етапний підсумок логічно перетворився на теоретичну базу для розробки ідей, концепцій, напрямів, що відповідають сучасному періоду, який позначений відродженням київської школи картографів на чолі із новими лідерами. Отже, існують

традиції, успадковані наукові школи і нові напрями розвитку географічної картографії на кафедрі геодезії та картографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Надійшла до редакції 12.06 2008 р.